

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Економічний факультет

Попович Олеся Миколаївна

«Облік, аналіз і контроль матеріальних запасів бюджетних установ»

071 «Облік і оподаткування»

Автореферат на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

Івано-Франківськ – 2022

Дипломна робота виконана в Прикарпатському національному університеті
імені Василя Стефаника

Науковий керівник к.е.н., доц. Гнатюк Т. М.

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові, місце роботи,
посада)

к. е. н., доц. Плець І.І.

Рецензенти: _____

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові, місце роботи, посада)

Захист відбудеться «23» грудня ____2022 р.

Дипломну роботу надано до захисту «22» листопада 2022 р.

Завідувач кафедри

д.е.н., проф. Баланюк І.Ф.

(підпис) (ім'я та прізвище)

Загальна характеристика роботи

Актуальність теми. Для суб'єктів державного сектору запаси грають вагомому роль забезпеченні їх нормальної безперебійної роботи і наданні ними послуг. Вагому частину кошторису становлять видатки, тоді залишки запасів в установах є переважно значними. Звичайно це зумовлює необхідність створення певних важелів для управління запасами суб'єктів державного сектору, такі умови дозволять досягнути максимальної оптимізації економії бюджетних коштів установи і придбання та використання наявних запасів.

Отримання інформації про всі події, які можуть відбуватися з запасами та якою кількістю та вартістю вона забезпечена та як ефективно вони використані, дозволить правильна та ефективна організація обліку, аналізу та контролю.

На основі якісної облікової інформації базуються управлінські рішення. В свою чергу, бухгалтерський облік складає базу інформаційної системи, удосконаливши її можна покращити ефективність забезпечення системи управління установи. Результатом проведення реформи бухгалтерського обліку в державному секторі економіки було внесено вагомі зміни, які суттєво вплинули на розкриття облікової інформації про запаси. Перебудову обліку на підґрунті нових принципів, процедур та методів, які відповідають міжнародній практиці і знаходять своє відображення в обліковій політиці передбачаються новими підходами до організації і ведення бухгалтерського обліку.

Важливим моментом є те, що в системі бухгалтерського обліку запаси існують як один із найскладніших і найвідповідальніших ділянок обліку, і вимагають скрупульозності, відповідальності та великих затрат робочого часу на обробку даних та кількість об'єктів обліку.

Удосконалення контролю і аналізу запасів суб'єктів державного сектору займає не менш важливе значення. Визначаючи контроль як функцію управління, можемо поставити йому використовуватися як засіб зворотного зв'язку між об'єктом і в цілому системою управління, оскільки він інформує

про справжній стан об'єкта, що керується. Використовуючи економічний аналіз маємо змогу детальніше дослідити ті операції з запасами, які дозволяють підвищити ефективності управління та використання бюджетних коштів і дійти до обґрунтованих висновки і пропозиції, стосовно їх оптимізації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Робота виконана в межах науково-дослідної тематики кафедри Обліку і аудиту Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника.

Аспекти практичної реалізації результатів роботи розвивались при практичних дослідженнях у “Департаменті освіти, молоді та спорту Космацької ОТГ”.

Мета і завдання дослідження. Мета магістерської роботи виражається в узагальненні та критичній оцінці організації, практичної діяльності і методики обліку, аналізу і контролю запасів у державних установах, також розробка рекомендацій стосовно підвищення дії визначених функцій керування запасами.

Для виконання поставленої мети в процесі дослідження підприємства потрібно сформулювати та виконати наступні завдання:

- вивчити економічний зміст запасів та визначити їх роль в господарській діяльності суб'єкта;
- проаналізувати питання методів оцінки запасів, їх переваги і недоліки використання;
- розробити пропозиції щодо вдосконалення обліку запасів досліджуваної установи;
- розглянути організацію і методику економічного аналізу запасів суб'єктів державного сектору, розпрацювати пропозиції стосовно їх вдосконалення;
- обґрунтувати потребу покращення внутрішнього контролю в системі управління запасами.

Об'єкт дослідження – є процес бухгалтерського обліку, фінансового

контролю та аналізу спеціального фонду бюджету бюджетної установи.

Предметом дослідження є теоретичні та методологічні та прикладні аспекти бухгалтерського обліку, централізований та децентралізований внутрішній контроль та аналіз спеціального бюджету бюджетної установи “Департамент освіти, молоді та спорту Космацької ОТГ”.

Методи дослідження. Дана магістерська робота виконана з використанням таких методів дослідження як системний аналіз – для деталізації і позподілу об’єкта дослідження на окремі важливі складові елементи; синтез – для узагальнення розрізнених аспектів методики обліку і внутрішнього контролю; абстрагування – для складання узагальнених висновків на базі системного аналізу та синтезу теорії й практики формування системи облікового забезпечення здійснення операцій з запасами; статистичні й аналітичні розрахунки – для дослідження фактографічної облікової інформації; розрахунково-конструктивний – для обґрунтування пропозицій щодо ефективності використання запасів суб’єктів державного сектору.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що в роботі узагальнено і критично проаналізовано основну наукову і методичну літературу з обраної теми дослідження, розроблені пропозиції щодо вдосконалення обліку, контролю й аналізу запасів “Департаменту освіти, молоді та спорту Космацької ОТГ”, а також розробку практичних рекомендацій стосовно покращення та оптимізації розвитку з врахуванням децентралізації.

Практичне значення полягає в тому, що отримані результати та запропоновані рекомендації щодо підвищення ефективності обліку, контролю та аналізу запасів бюджетної установи “Департамент освіти, молоді та спорту Космацької ОТГ” можуть бути враховані та впроваджується на практиці в бюджетних установах України.

Структура магістерської роботи. Магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

Обсяг складає 95 сторінок. У роботі використано 12 таблиць, 15 рисунків, 6 додатків, що додають наочності викладеному матеріалу. Список використаних джерел становить 80 найменувань.

Основний зміст роботи

У розділі 1. Теоретичні основи обліку, аналізу і контролю запасів у бюджетній установі досліджено сутність запасів у бюджетній установі та їх нормативно-правове забезпечення.

Особливістю функціонування операцій у невиробничих сферах є те, що при вичерпанні запасів товари повністю вилучаються з обігу. Крім того, споживання запасів підприємствами державного сектору як частка загальних витрат є значно нижчим, ніж виробництво. Але разом з тим суб'єкти державного сектору, а також виробничі запаси у сфері матеріального виробництва відіграють важливу роль у забезпеченні їх нормальної діяльності, наданні послуг і робіт належної якості.

Узагальнюючи визначення категорії «запаси» в економічній літературі та нормативно-правових актах, вважаємо за доцільне визначити запаси як складові нефінансових активів суб'єкта державного сектору зі строком корисного використання не більше одного року або однієї операційної. циклу, що належать до закладу та Забезпечувати належні йому функції та виконувати покладені на нього завдання.

Запаси відіграють важливу роль в діяльності суб'єктів державного сектору економіки, велике різноманіття запасів, які використовують суб'єкти, що фінансуються з бюджету, вимагає раціональної побудови їх класифікації.

При розгляді руху запасів суб'єкта державного сектору доцільно відзначити, що оцінку запасів здійснюють на трьох етапах їх руху:

- при надходженні запасів;
- при вибутті запасів;
- на дату складання звітності.

Залежно від напрямку надходження запасів формуються їх початкові

значення. Для правильної оцінки придбання акцій слід враховувати, що не всі витрати, пов'язані з отриманням акцій, включаються до їх первісної вартості. Первісна вартість запасів включає витрати на придбання, обмін, переробку та інші витрати, понесені в період надходження запасів до місця зберігання (використання) і готовності до використання. Запаси повинні бути достовірно оцінені на дату балансу.

На дату балансу запаси відображаються в бухгалтерському обліку та звітності за меншою з двох оцінок: первісною вартістю або чистою вартістю реалізації. Необхідно враховувати, що запаси, виключне право на створення та випуск яких має держава, наприклад марки, бланки цінних паперів тощо від їх виробників, відображаються за первісною вартістю, яка відповідає їх виготовленню, друкуванню, тощо витрати.

Управління запасами – це комплекс заходів, спрямованих на забезпечення максимально можливого рівня обслуговування при мінімізації поточних витрат, пов'язаних із запасами управління запасами, як облік, аналіз і контроль.

У розділі 2. Облік запасів бюджетної установи досліджено організаційні та методичні аспекти обліку запасів у бюджетній установі.

Для ефективного управління запасами суб'єкта державного сектору необхідна повна, достовірна інформації про їх наявність, яку може надати правильно організована система управління складським господарством, що генерує та інтерпретує всю базу інформаційного потоку, надану різними системами для ефективного управління матеріальними запасами.

Централізована форма організації бухгалтерського обліку надала можливість широкого розподілу бухгалтерської роботи та більш раціонального використання праці висококваліфікованого бухгалтерського персоналу. Крім того, централізована бухгалтерія сприяла повсякденному контролю за діяльністю окремих підрозділів керівником управління освіти. У відділі освіти, молоді та спорту Космацької ОТГ є суттєві недоліки централізованої форми бухгалтерського обліку, одним із найсуттєвіших

недоліків централізованої бухгалтерії є нерівномірний розподіл обов'язків та навантаження на працівників централізованої бухгалтерії, що призводить до низької продуктивності праці.

Важливими пунктами роботи у 2021 році виділялися наступні: дотримання конституційних прав громади щодо здобуття загальної середньої освіти та рівноправного доступу до якісної освіти, здійснення реалізації районних програм в освіті, організація коректного зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень учнів; оптимізація та впорядкування мережі загальноосвітніх шкіл, підвищення рівня організації навчально-виховного процесу в навчальних закладах та рівня викладання предметів, вдосконалення роботи з обдарованими дітьми, забезпечення навчально-виховного процесу висококваліфікованими вчителями, розвиток позашкільної освіти, забезпечення комп'ютеризація та інформатизація загальноосвітніх шкіл. технічна база навчальних закладів, впровадження енергозберігаючих технологій, забезпечення цих учасників соціальним захистом у навчальному процесі.

Що стосується організації обліку товарно-матеріальних цінностей у місцях зберігання, то в обліковій політиці необхідно визначити наступні моменти: приймання, зберігання, розподіл запасів покладається на відповідальну особу, яка призначається наказом керівника галузевого суб'єкта, для забезпечення збереження матеріальних запасів місця його зберігання повинні бути обладнані засобами захисту.

Важливу роль у процесі документування відіграє використання програмних продуктів, які враховують специфіку та особливості діяльності та діловодства вітчизняних суб'єктів державного сектору. Найпоширенішими є програмні продукти з високим ступенем гнучкості та широкими функціональними можливостями, серед них Парус-Бюджет та 1С:Підприємство 8. Бухгалтерія бюджетних установ.

Слід запропонувати поділ працівників централізованої бухгалтерії на облікові групи, згідно виконуваних ними фінансово-розрахункових операцій.

При цьому, для кожної групи варто призначити керівника, який буде відповідати за свою ділянку роботи, до його обов'язків входить зведення меморіальних ордерів та кінцевих діяльності. Також, пропонується створити відділ контролю та звітності, який займатиметься складанням місячної, квартальної та річної звітностей.

У розділі 3. Організація і методика аналізу і контролю запасів бюджетної установи проведено дослідження контролю та аналізу на бюджетній установі з метою організації та забезпечення чіткості етапу контролю слід звернути увагу на можливість формулювання регламенту організації контролю, конкретизуючи елементи, що безпосередньо стосуються акцій товариства, та визначають методологічні аспекти його обліку в послідовності щодо облікова політика.

Саме за ефективної взаємодії всіх елементів організації внутрішнього контролю він досягне своєї головної мети – забезпечить достовірні дані в процесі бухгалтерського обліку запасів підприємства, повноту і своєчасність відображення господарських операцій в облікових регістрах та правильність ведення обліку відповідно до прийнятої облікової політики підприємства.

Вартість майна Космацької ОТГ у 2021 році зросла на 4900674 тис грн.. або на 10,88% у порівнянні з 2020 роком. У вартості нефінансових активів найбільшу частку займають запаси, хоча їх вартість і зросла у 2021 році на 2111 грн, питома вага – зменшилася на 11%. Це пояснюють тим, що зросла вартість основних засобів на 111%, оскільки відділ освіти Космацької ОТГ покращує матеріально-технічну базу для більш якісного надання освітніх послуг. Вартість запасів становить вагому частку у вартості відділу освіти, молоді та спорту Космацької ОТГ 20% у 2020 році і 0,9 % у 2021 році.

Отже, коефіцієнт надходження запасів у 2021 році в порівнянні з 2020 роком збільшився на 0,05, а вибуття – зріс на 0,04. Дані коефіцієнти характеризують інтенсивність надходження і вибуття запасів. Збільшення коефіцієнту надходження говорить про стабільне надходження коштів для

матеріального забезпечення.

Для вдосконалення обліку виробничих запасів використовується напрямок вдосконалення господарської діяльності, а саме:

- узагальнити теоретико-методологічні основи обліку, аналізу та контролю виробничих запасів, визначити їх сутність та класифікацію;
- удосконалення фінансового та управлінського обліку виробничих запасів та методичних і організаційних основ їх контролю;
- розробка системи автоматизації обліково-аналітичних процедур управління виробничими запасами;
- розробити систему економічного аналізу та контролю ефективності використання виробничих запасів.

Необхідними передумовами правильної організації обліку запасів на підприємствах є: розумна організація ведення складського господарства; розробка номенклатури запасів; наявність інструкцій з обліку виробничих запасів; правильне групування і класифікація запасів; формулювання норм витрати запасів. Правильно організоване зберігання і використання виробничих запасів є умовою безперервного і рентабельного виробництва.

Для більш ефективної розробки та впровадження системи внутрішнього контролю бізнес повинен обґрунтовувати прийняті ним рішення, які призведуть до дій, спрямованих на вирішення завдань за існуючих або очікуваних обставин.

Висновки

Важливу роль у діяльності суб'єктів господарювання державного бюджету відіграють товарно-матеріальні запаси, а суб'єкти бюджетної сфери використовують різноманітні товарно-матеріальні цінності, які потребують відповідної класифікації. Розглядаючи рух запасів суб'єктів державного сектору, важливо зазначити, що оцінка запасів здійснюється у три фази їх руху:

- при надходженні на склад;
- у разі вилучення запасів;
- на дату звіту.

Формування первісної вартості запасів залежить від джерела надходження. Для правильної оцінки придбаного запасу необхідно враховувати, що не всі витрати, пов'язані з отриманням запасу, включаються до його первісної вартості. Первісна вартість запасів включає витрати на придбання, обмін, переробку та інші витрати, понесені в період надходження запасів до місця зберігання (використання) і готовності до використання. Запаси повинні бути достовірно оцінені на дату балансу. На дату балансу запаси відображаються в бухгалтерському обліку та звітності за меншою з двох оцінок: первісною вартістю або чистою вартістю реалізації. Необхідно враховувати, що держава має виключні права на створення та розповсюдження запасів, таких як марки, бланки цінних паперів тощо від їх виробників, відображені в їх первісній вартості, яка відповідає собівартості їх виготовлення, друк тощо.

Управління запасами - це комплекс заходів, спрямованих на забезпечення максимально можливого рівня обслуговування при мінімізації поточних витрат, пов'язаних із зберіганням запасів. У сучасних умовах необхідно вдосконалювати обліково-аналітичну та контрольну функції управління запасами. Завдяки ефективній взаємодії всіх елементів організації внутрішнього контролю буде досягнуто поставлених перед ним основних цілей – забезпечення достовірних даних в процесі обліку акцій

товариства, повноти та своєчасності відображення господарських операцій в обліковому реєстрі, правильності ведення бухгалтерського обліку відповідно прийнятої облікової політики підприємства.

Вартість майна Космацької ОТГ у 2021 році зросла на 4900674 тис грн.. або на 10,88% у порівнянні з 2020 роком. У вартості нефінансових активів найбільшу частку займають запаси, хоча їх вартість і зросла у 2021 році на 2111 грн, питома вага – зменшилася на 11%. Це пояснюють тим, що зросла вартість основних засобів на 111%, оскільки відділ освіти Космацької ОТГ покращує матеріально-технічну базу для більш якісного надання освітніх послуг. Вартість запасів становить вагому частку у вартості відділу освіти, молоді та спорту Космацької ОТГ 20% у 2020 році і 0,9 % у 2021 році.

Отже, коефіцієнт надходження запасів у 2021 році в порівнянні з 2020 роком збільшився на 0,05, а вибуття – зріс на 0,04. Дані коефіцієнти характеризують інтенсивність надходження і вибуття запасів. Збільшення коефіцієнту надходження говорить про стабільне надходження коштів для матеріального забезпечення.

Для вдосконалення обліку виробничих запасів використовується напрямок вдосконалення господарської діяльності, а саме:

- узагальнити теоретико-методологічні основи обліку, аналізу та контролю виробничих запасів, визначити їх сутність та класифікацію;
- удосконалення фінансового та управлінського обліку виробничих запасів та методичних і організаційних основ їх контролю;
- розробка системи автоматизації обліково-аналітичних процедур управління виробничими запасами;
- розробити систему економічного аналізу та контролю ефективності використання виробничих запасів.

Необхідними передумовами правильної організації обліку запасів на підприємствах є: розумна організація ведення складського господарства; розробка номенклатури запасів; наявність інструкцій з обліку виробничих запасів; правильне групування і класифікація запасів; формулювання норм

витрати запасів. Правильно організоване зберігання і використання виробничих запасів є умовою безперервного і рентабельного виробництва.

Для більш ефективної розробки та впровадження системи внутрішнього контролю бізнес повинен обґрунтовувати прийняті ним рішення, які призведуть до дій, спрямованих на вирішення завдань за існуючих або очікуваних обставин.

Отже, удосконалення обліку, аналізу та контролю товарних запасів має враховувати сучасні тенденції використання комп'ютеризованих інформаційних технологій, розробку нових та удосконалених діючих форм основних документів з обліку запасів суб'єктів державного сектору, перегляд чинного законодавства з бухгалтерського обліку, вдосконалення методів економічного аналізу та розвиток сучасної концепції внутрішнього контролю.